

تحلیل عاملی تأییدی پرسشنامه شادمانی زناشویی آزرین، ناستر و جونز (۱۹۷۳)

نورالله یوسفی^۱ داود معنوی پور^۲

۱- دانشجوی دکترای روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

۲- دکترای روانشناسی تربیتی، دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۲۲ تاریخ دریافت نسخه نهایی: ۱۳۹۷/۰۴/۱۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۴/۱۸

چکیده

هدف از مطالعه حاضر، بررسی ساختار عاملی مقیاس شادمانی زناشویی بود که به توسط آزرین، ناستر و جونز (۱۹۷۳) ساخته شده بود. در این مطالعه تعداد ۱۲۰ نفر از زنان متأهل شاغل در اداره آموزش و پرورش شهرستان کاشان به روش نمونه گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند و مقیاس شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) در اختیار ایشان قرار گرفت. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که پرسشنامه شادمانی زناشویی بر روی دو عامل معنایابی و رضایت زناشویی برازش مناسب دارند. مجذور خی دو به دست آمده برای برازش مدل دو عاملی (۱۷/۹۳) کمتر از مجذور خی دو به دست در مدل تک عاملی ۱۰۲/۲۶ بود. از این رو مدل دو عاملی برازش مناسب تری را نشان داد. بنابراین هنگام استفاده از این مقیاس در نمونه های غیر بالینی بهتر است از مدل دو عاملی استفاده گردد و در نمونه های بالینی باید این مقیاس از نظر روان سنجی مورد بررسی قرار گیرد.

واژه های کلیدی: شادمانی زناشویی، معلمان، آزرین و همکاران

مقدمه

انسان به عنوان یک موجود اجتماعی و به واسطه قرار داشتن در یک محیط اجتماعی در ارتباطات تعاملی شامل روابط دوستی، عشق و خانوادگی شرکت دارد (اوزترک و مولتو، ۲۰۱۰). در این میان خانواده از اهمیت ویژه ای برخوردار است، چرا که یکی از عناصر اصلی جامعه محسوب می گردد و دستیابی به یک جامعه امن مستلزم داشتن خانواده های امن است. یک خانواده سالم اعضای را شامل می شود که از سلامت روانی و روابط مطلوب با یکدیگر برخوردار باشند. بنابراین اعضای خانواده و روابط آنها تأثیرات مثبتی بر جامعه خواهد داشت (شاکر، حشمتی و پوررحیمی، ۲۰۱۰). از آنجایی که خانواده با ازدواج آغاز می شود و بنیان اصلی خانواده را زن و شوهر می سازند، بنابراین روابط بین آنها بسیار مهم است. پاره ای از عوامل زوج ها را به سمت اختلاف و

¹ - Öztürk, A. & Multu

درگیری، جدایی روانی و حتی طلاق سوق می دهد و پاره ای از عوامل مثل شادمانی^۱ سبب استحکام و قوام روابط بین زوج ها می شود. از آنجا که شادی یکی از هیجانات اساسی بشر است، لذا هر کس به فراخور خود آن را تجربه می نماید. شادمانی درجه و میزانی است که با آن یک فرد کیفیت کلی زندگی خود را به عنوان یک زندگی کاملاً مطلوب مورد قضاوت قرار می دهد. شواهد موجود گویای آن است که شادمانی مولد انرژی، شور و نشاط است و همچون سپری می تواند انسان را در برابر فشارهای روانی محافظت و سلامت او را تضمین کند (فردیک، ۲۰۰۷). شادمانی ناشی از قضاوت و داوری انسان درباره چگونگی گذراندن زندگی است. این قضاوت از بیرون به فرد تحمیل نمی شود، بلکه حالتی درونی است که از هیجان های مثبت تاثیر می پذیرد. بر این اساس شادمانی به نگرش و ادراک شخصی مبتنی است و به حالتی مطبوع و دلپذیر دلالت دارد که از تجربه های مثبت ناشی می شود (هیلیز و آرگایل، ۲۰۰۱). جانسون و وو^۵ (۲۰۰۲) شادمانی زناشویی را میزان رضایت فردی یا شادمانی فردی که شخص در مورد ازدواج خود احساس می کند تعریف نموده است و این شادمانی از طریق ارزیابی ذهنی فرد بررسی می شود و احساسات مثبت و منفی فرد را در بر می گیرد. از این رو شادمانی بین زوجین از مهمترین پیش بینی کننده های سازگاری زناشویی (لوییز و اسپینیر، ۱۹۷۹) و شاخص توانمندی از کیفیت زندگی است (آماتو، باس، جانسون و راجرز، ۲۰۰۷) که با افزایش آن رضایت از زندگی افزایش (علیپور، نوربالا، اژه ای و مطیعان، ۱۳۷۹) و تعارض بین زوجین کاهش می یابد (گانگ، ۲۰۰۷). پژوهش در زمینه شادمانی زناشویی بیانگر آن است که از یک منحنی U شکل تبعیت می کند، به صورتی که در شروع زندگی شادمانی بالاست، بعد بلافاصله افت شدید می کند و بعد از یک دوره ثبات بعد از اوایل میانسالی مجدداً میزان آن افزایش می یابد (پترسون، ۱۹۹۰؛ لوپری و فرایدرس، ۱۹۸۱؛ عیسی نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). دانیز و همکاران (۱۹۹۹)، به نقل از میرشاه جعفری و همکاران، (۱۳۸۱) معتقدند که افراد متأهل نسبت به کسانی که هرگز ازدواج نکرده یا جدا شده اند و یا همسر خود را از دست داده اند، بیشتر احساس شادی و شادمانی می کنند. ماستکاسا^۱ (۱۹۹۴) تفاوت میزان شادمانی افراد مجرد و متأهل را اینگونه توضیح می دهد: نخست طلاق و جدایی استرس زا و ناخوشایندند و دوم این که ازدواج مزیت هایی برای فرد ایجاد می کند که در غیاب آن فرد از آنها محروم می شود. برای سنجش شادمانی زناشویی از پرسشنامه های متعددی استفاده می گردد که یکی از پرکاربردترین آنها به توسط آزرین، ناستر و جونز^{۱۲} (۱۹۷۳) ساخته شده است. این پرسشنامه به عنوان یک ابزار معتبر در پژوهش های متنوعی برای سنجش شادمانی به کار رفته است (هارینگ، هویت و فلت، ۲۰۰۳؛ رنجبری، ۱۳۹۲؛ عیسی نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). آزرین و همکاران (۱۹۷۳) نشان داده اند که این ابزار، برای اندازه گیری تغییر، حساس است. زوجینی که در جریان ساخت ابزار شرکت داشتند ابتدا تحت مشاوره ی تخلیه ی هیجانی و سپس تحت مشاوره ی متقابل قرار گرفتند که نمرات به دست آمده در ضمن مشاوره ی اول کمتر از نمرات مشاوره ی دوم بود، که حاکی از حساسیت پذیر بودن ابزار نسبت به تغییر مقیاس است. همسانی درونی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ در پژوهش های هارینگ و همکاران (۲۰۰۳)، ۰/۹۰؛ عیسی نژاد (۱۳۸۷)، ۰/۹۴ به دست آمده است.

^۱ -happiness

^۲ -quality of life

^۳ - Fordyc

^۴ - Hillis & Argyle

^۵ - Johnson & Wu

^۶ - Lewis & Spanier

^۷ - Amato, Booth, Johnson & Rogers

^۸ - Gong

^۹ - Peterson

^۱ - Lupri, Freideres

^۱ - Mastekassa

^۱ - Azrin, Naster & Jones

^۱ - Haring, Hewitt, & Flett

با توجه به اهمیتی که شادمانی زناشویی در پایداری و قوام رابطه زناشویی و در نتیجه استحکام خانواده دارد، و مؤثر بودن پرسشنامه شادمانی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) در سنجش شادمانی زناشویی مشخص شده است. این پرسشنامه می تواند به عنوان ابزاری کارآمد و توانمند در اختیار زوج درمانگران و مشاوران قرار گیرد. در پژوهش حاضر تلاش شد تا با بهره گیری از روش تحلیل عاملی تأییدی ویژگی های روانسنجی پرسشنامه آزرین و همکاران (۱۹۷۳) مورد بررسی قرار گرفته تا در صورت مناسب بودن، به عنوان یک ابزار کارآمد در اختیار متخصصان قرار گیرد. در این مطالعه دو فرضیه مورد بررسی قرار گرفت. ۱- تمامی گویه ها بر روی یک عامل بار می گیرند؛ و ۲- تمامی گویه ها بر روی دو عامل بار می گیرند.

روش:

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع تحلیل عاملی تأییدی بود. جامعه ی آماری پژوهش تمامی زنان متأهل شاغل در اداره آموزش و پرورش شهرستان کاشان در سال ۱۳۹۶ که در رشته های گوناگون مشغول به تحصیل بودند را شامل می شد که ۱۸۶ نفر را شامل می شد. از این جامعه آماری تعداد ۱۲۰ نفر را با روش نمونه گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند. پس از صحبت با مسئولان، کسب مجوزهای لازم، پس از تشریح اهداف پژوهش و بیان اصل رازداری، ابزار پژوهش در اختیار نمونه ها قرار گرفت. نمونه های پژوهش حاضر با میانگین سنی نمونه ها حدود ۲۸/۸۸ بود. از این تعداد ۱۲۰ نفر ۱۷ نفر (۱۴/۱۷٪) در طبقه سنی ۱۸-۲۲ سال؛ ۳۶ نفر (۳۰٪) در طبقه سنی ۲۳-۲۷ سال؛ ۳۳ نفر (۲۷/۵٪) در طبقه سنی ۲۸-۳۲؛ ۲۵ نفر (۲۰/۸۳٪) در طبقه سنی ۳۳-۳۷ و ۹ نفر (۷/۵٪) در طبقه سنی ۳۸-۴۲ قرار داشتند. میانگین مدت زمان ازدواج شرکت کنندگان پژوهش حدود ۵/۲۶ بود که ۳۸ نفر (۳۱/۶۷٪) در طبقه مدت زمان ازدواج ۱-۳؛ ۴۰ نفر (۳۳/۳۳٪)؛ ۲۳ نفر (۱۹/۱۷٪) در طبقه مدت زمان ازدواج ۴-۷؛ و ۱۹ نفر (۱۵/۸۳٪) در طبقه مدت زمان ازدواج ۹ سال به بالا قرار داشتند.

ابزار پژوهش:

پرسشنامه شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳): این پرسشنامه ابزاری خودگزارش گری است که به توسط ناتان اچ. آزرین، باری تی. ناستر و رابرت جونز در سال ۱۹۷۳ به منظور سنجش شادمانی زناشویی ساخته شده است. این ابزار ده سوالی ابتدا برای آزمون اثرات مشاهده ای تقابل طراحی شد که یک رویکرد رفتاری در مشاوره زناشویی است. این پرسشنامه میزان کلی شادمانی زناشویی را در نه محیط متفاوت می سنجد. برای به دست آوردن شاخص کلی شادمانی زناشویی می توان نمرات کل سوالات را جمع کرد. در مقابل هر گزاره یک طیف از ۱ تا ۱۰ قرار دارد که پاسخ دهنده با توجه به گزاره، میزان شادمانی خود را در آن حیطه درجه بندی می کند (ثنایی، ۱۳۷۹). نمره گذاری پرسشنامه براساس طیف لیکرت ده گزینه ای است که به کاملاً ناشاد نمره ۱ و کاملاً شاد نمره ۱۰ تعلق می گیرد. دامنه ی نمرات از ۱۰ تا ۱۰۰ می باشد که هر چه فرد نمره بالاتری بگیرد از شادمانی زناشویی بیشتری برخوردار است.

در پژوهش حاضر برای به دست آوردن همسانی درونی از روش آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۱۹ و برای تحلیل عاملی تأییدی از نرم افزار لیزرل نسخه ۸ استفاده شد. برای سنجش نیکویی برازش حداقل سه شاخص باید ذکر گردد که هر کدام از شاخص ها برای برازش مناسب باید دارای مقادیر مشخص باشند. برای نمونه شاخص مجذور خی دو (X^2) که مقادیر کمتر آن بیانگر برازش مناسب تر است. شاخص مقادیر خی دو به درجه آزادی نیز باید کمتر از ۳ باشد. شاخص نیکویی برازش (GFI) هر چه به یک نزدیک تر باشد، مدل برازش بهتری دارد. مقدار AGFI نیز به مانند GFI بوده و عددی بین صفر تا یک قرار میگیرد و هرچه به یک نزدیک تر باشد مدل برازش بهتری دارد. AIC یا شاخص برآورد حداکثر احتمال برای مقایسه مدل

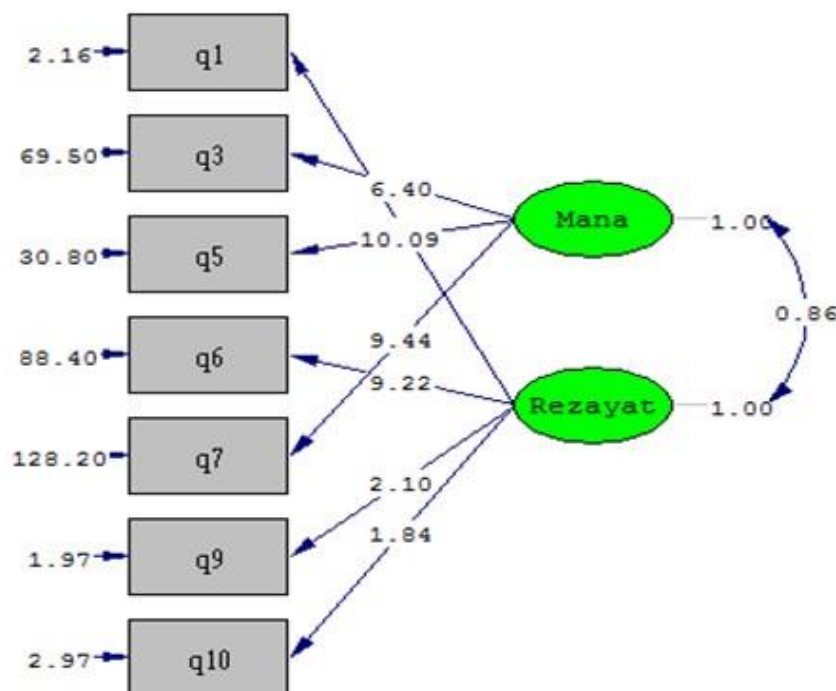
های مختلفی که روی یک مجموعه داده پرسش نامه شده اند، شاخص مناسبی به شمار می رود. مدلی بامقدار کمتر، مدل برازش یافته تری است (هرینگتون، ۲۰۰۸، به نقل از میکائیلی منیع، ۱۳۸۹).

یافته های پژوهش:

همسانی درونی مقیاس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۹ به دست آمد. در تحلیل عاملی تأییدی، دو مدل مورد بررسی قرار گرفت. در مدل نخست، فرض شد که گویه ها روی یک عامل کلی شادمانی زناشویی بار می گیرند. در مدل دو تحلیل عاملی تأییدی نیز فرض شد که گویه ها روی دو عامل که در بر گیرنده رضایت از زندگی و معنایابی زندگی بود جمع می شوند (جدول شماره ۱). با توجه به داده های جدول شماره یک نسبت خوبی دو به درجه آزادی در مدل تک عاملی اگر چه کمتر از ۳ است و با ملاک های مربوطه همخوان است ولی این نسبت در مدل دو عاملی کمتر و خوبی دو نیز پایین تر می باشد. شاخص نیکویی برازش (GFI) در مدل تک عاملی ۰/۸۵ و در مدل دو عاملی ۰/۹۶ است که بیانگر شاخص نیکویی برازش بهتر در مدل دو عاملی است. شاخص نیکویی برازش تطبیقی (AGFI) نیز برای مدل دو عاملی به یک نزدیک تر و بهتر می باشد. سایر شاخص های به دست آمده مدل دو عاملی نیز در مقام مقایسه مقادیر بهتری رانست به مدل تک عاملی به خود اختصاص دادند و برازش بهتری را نشان می دهند. بنابراین می توان نتیجه گرفت که پرسش های شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) بر روی دو عامل بار می گیرند. از آن جا که شاخص های برازش، مدل دو عاملی را تأیید کردند، در شکل ۱، نتایج مربوط به بارهای عاملی سؤالات و خطاهای اندازه گیری (ماتریس عاملی) برای مدل دو عاملی ارائه شده است. همان طور که نتایج مندرج در شکل ۱ نشان می دهند، سؤال ها روی دو عامل کلی بار گرفته و بین آنها مسیرهای معناداری بر قرار شده است. بر اساس پیشینه پژوهش شادمانی می توان عامل اول را معنایابی زندگی و عامل دوم را رضایت از زندگی نامید. همچنین معنی دار نبودن بار عاملی پرسش های ۲، ۴ و ۸ سبب حذف آنها گردید.

جدول شماره ۱: آماره های برازش تحلیل عاملی تأییدی

مدل	X ²	Df	X ² /df	GFI	AGFI	AIC	CFI	NFI	NNFI
تک عاملی	۱۰۲/۲۶	۳۵	۲/۹۲	۰/۸۵	۰/۷۷	۸۸۰/۰۰	۰/۹۳	۰/۹۰	۰/۹۱
دو عاملی	۱۷/۹۳	۱۳	۱/۳۷	۰/۹۶	۰/۹۶	۵۶/۰۰	۰/۹۹	۰/۹۷	۰/۹۹

Chi-Square=17.93, df=13, P-value=0.16028, RMSEA=0.056

شکل ۱- بارهای عاملی و خطاهای اندازه گیری پرسشنامه شادمانی زناشویی

بحث و نتیجه گیری

هدف مطالعه حاضر بررسی ویژگی های روانسنجی و ساختار عاملی پرسشنامه شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) بود. زمانی که یک پرسشنامه یا ابزاری از فرهنگی یا زبانی به فرهنگ دیگر برگردانده می شود، لازم است ویژگی های روان سنجی آن مورد بررسی قرار گیرد. پرسشنامه شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) نیز باید ویژگی های روانسنجی مورد ادعای سازندگان در جامعه و فرهنگی ایران سنجیده شود. در این مطالعه برای تحلیل عاملی تأییدی دو مدل مورد بررسی قرار گرفت. مدل اول که مورد ادعای سازندگان پرسشنامه نیز بود بر این فرض استوار بود که تمام گویه های پرسشنامه بر روی یک عامل کلی شادمانی زناشویی بار می گیرند و فرضیه دوم نیز دو عامل را برای تبیین شادمانی زناشویی مورد بررسی قرار داد. با مشاهده نتایج جدول شماره ۱ و در مقام مقایسه، مدل تک عاملی با مدل دو عاملی نشان داد که مدل دو عاملی برازش بهتری را در جامعه ایرانی دارد. تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که هر چند که مدل تک عاملی مدلی مورد تأیید است ولی در مدل دو عاملی و با حذف گویه های مشکل دار ۲، ۴ و ۸ که در دو عامل تعیین شده بار داشتند، و آزاد کردن تعدادی از خطاهای کوواریانس بین ماده ها مدل برازش تر و مناسب تری به دست می آید. در مطالعه آزرین و همکاران (۱۹۷۳) و هارینگ و همکاران (۲۰۰۳) مدل تک عاملی، شاخص های برازش مناسب تری را نشان داد. به نظر می رسد که احتمالاً بنا به دلایل فرهنگی و ساختارهای متفاوت خانواده در فرهنگ ایرانی و غرب و تعاریف متفاوتی که زوجین فرهنگ های متفاوت از شادمانی دارند می تواند تبیین کننده برازش بهتر مدل دو عاملی در ایران باشد. از آنجایی که در مطالعه حاضر مدل دو عاملی برازش مناسب تری را نشان داد، این دو عامل با توجه به

پیشینه نظری شادمانی و محتوای سوال ها، تحت عناوین معنایی شامل سه گویه ۳، ۵ و ۷ و عامل رضایت زناشویی شامل گویه های ۱، ۵، ۹ و ۱۰ نام گذاری گردید.

در مجموع، از یافته های این پژوهش می توان نتیجه گرفت که مقیاس شادمانی زناشویی آزرین و همکاران (۱۹۷۳) از نظر ویژگی های روانسنجی مناسب است. با توجه به نامناسب بودن بارهای عاملی برخی گویه ها، احتمالاً این پرسش نامه برای گروه هایی که دارای مشکلات روان شناختی آشکاری نبوده و جزو جمعیت بالینی به شمار نمی روند، کاملاً مناسب نیست و باید گویه . نامناسب که در مطالعه حاضر شناسایی شده اند حذف شوند. بنابراین لازم است ویژگی روانسنجی این مقیاس در گروه های بالینی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- رنجبری، مجتبی. (۱۳۹۲). مقایسه ی اثربخشی زوج درمانی هیجان محور (EFCT) و راه حل محور (SFCT) بر شادمانی و نگرش های ارتباطی ناکارآمد زناشویی. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد.
- علیپور، احمد؛ علی نوربالا، احمد؛ اژه ای، جواد و مطیعیان، حسین. (۱۳۷۹). شادکامی و عملکرد ایمنی بدن. مجله روانشناسی، ۳(۴): ۲۱۹-۲۳۳.
- عیسی نژاد، امید. (۱۳۸۷). تأثیر غنی سازی روابط بر کیفیت روابط زناشویی. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مشاوره خانواده، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه اصفهان
- عیسی نژاد، امید؛ احمدی، سید احمد؛ بهرامی، فاطمه؛ باغبان، ایران و شجاع حیدری، مریم. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی آموزش غنی سازی روابط بر ارتقای خوش بینی و شادمانی زناشویی زوجین. فصلنامه پژوهش های نوین روانشناختی، ۳(۲۱): ۱۴۹-۱۲۹.
- میرشاه جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا؛ دریکوندی، هدایت الله. (۱۳۸۱). شادمانی و عوامل مؤثر بر آن. تازه های علوم شناختی، ۴(۳): ۵۱-۵۸.
- میکائیلی منیع، فرزانه. (۱۳۸۹). همسانی درونی و تحلیل عاملی تأییدی پرسش نامه کنترل تفکر ولز و دیویس، مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران، ۱۶(۴): 468-478.
- Amato, P.R., Booth, A., Johnson, D.R., & Rogers, S.J. (2007). *Alone Together: How Marriage in America Is Changing*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Azrin, N. H., Naster, B J., and Jones, R. (1973). Reciprocity counseling: A rapid learning-based procedure for marital counseling, *Behavioral Research and therapy*, 11: 365-382.
- Fordyc, M. W. (2007). A program to increase happiness: further studies. *Journal of Counseling Psychology*, 30: 483-498
- Gong, M. (2007). Does Status Inconsistency Matter for Marital Quality? , *Journal of Family Issues*, 28: 1582- 1610.
- Haring, M., Hewitt, P.L., and G.L. Flett, (2003). Perfectionism, Coping, and Quality of Intimate Relationships, *Journal of Marriage and Family*, 65: 143-158.
- Hillis, P., & Argyle, M. (2001). Happiness, introversion-extraversion and happy introverts. *Personality and Individual differences*, 30: 595-608.

Johnson, D. R., Wu, J. (2002). An empirical test of crisis, social selection, and role explanations of the relationship between marital disruption and psychological distress: a pooled time-series analysis of four-wave panel data. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 211-224.

Lewis, R., & Spanier, G. (1979). Theorizing About the Quality and Stability of Marriage, In Contemporary Theories about the Family, 2ed. W.R. Burr, R. Hill, F.I. Nye, and I. Reiss, NewYork: Free Press.

Lupri, E., Freideres, J. (1999). Happiness: What studies on twins show us about nature and happiness set point. New york. NY: Golden Books.

Mastekassa, A. (1994). Psychological well – being and marital dissolution. *Journal of Family Issues*, 15: (2), 1135-1148.

Öztürk, A. & Multu, T. (2010). The relationship between attachment styles, subjective Well-being, happiness and social anxiety among university students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 9: 1772-1776.

Shaker, A., Heshmati, R. & PoorRahimi, M. (2010). Investigation of Marital adjustment in people with secure, preoccupied, dismissing and fearful attachment styles. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5: 1823-1826.